

اکوتوریسم

تألیف:

عاطفه میر

عضو هیأت علمی گروه محیط زیست دانشگاه زابل

میلاد بهائی

عضو انجمن بین المللی دانشمندان و مهندسان

دانشگاه زابل

۱۳۹۵

سرشناسه:	میر، عاطفه، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور:	اکوتوریسم/ تألیف عاطفه میر، میلاد جهانی.
مشخصات نشر:	تهران: شاهکار گیتی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۱۵۴ ص
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۵۳۳۳-۶-۷
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه
موضوع:	توریسم
موضوع:	گردشگری - جنبه‌های زیست‌محیطی
شماره افزوده:	جهانی، میلاد، ۱۳۶۷
شناسه افزوده:	شاهکار گیتی با همکاری دانشگاه زابل
رده‌بندی ک‌گره:	۱۳۹۵ م ۹۴/۵/۱۵۶ G
رده‌بندی دیویی:	۳۳۸/۴۷۹۱
شماره کتاب‌شناسی ه‌ا/س:	۴۴۸۸۲

عنوان: اکوتوریسم
تألیف: عاطفه میر - میلاد جهانی
ویراستار علمی: دکتر صادق اصغری لقمجانی
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
ناشر: شاهکار گیتی با همکاری دانشگاه زابل
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۳۳۳-۶-۷
قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

تصویر جلد کتاب مربوط به دریاچه اوان در منطقه الموت در فاصله ۷۵ کیلومتری شهر آروین است که در ۲۰ بهمن ۱۳۸۹ به عنوان میراث طبیعی ایران به ثبت رسیده است (منبع: www.safargoo.com)

همه مسئولیت‌های مطالب کتاب بر عهده مولف / مترجم است
همه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و در انحصار ناشر است

دانشگاه زابل

شاهکار گیتی
SHAHKAR GITI GROUP

نشانی انتشارات: تهران، خیابان شهید مطهری، خیابان سلیمان‌خاطر، خیابان وراوینی، ساختمان شماره ۱۱،

طبقه سوم، واحد ۷، تلفن: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۷۶۷

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	ج
فصل اول: مقدمه‌ای بر اکوتوریسم.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۱
۱-۲- مفاهیم و تعاریف اکوتوریسم.....	۵
۱-۳- اکوتوریسم و تفاوت آن با طبیعت گردی.....	۱۰
۱-۴- پیشینه اکوتوریسم.....	۱۲
۱-۵- ویژگی‌ها و اسباب اکوتوریسم.....	۱۳
۱-۶- اصول اکوتوریسم.....	۱۵
۱-۷- گونه‌های مختلف اکوتوریسم.....	۱۶
۱-۸- گروه‌های فعال در اکوتوریسم.....	۱۷
۱-۹- اکوتوریست و انواع آن.....	۱۸
۱-۱۰- اکوتوریسم و حفاظت از تنوع زیستی.....	۲۳
فصل دوم: اکوتوریسم در جهان.....	۲۷
۱-۲- مقدمه.....	۲۷
۲-۲- پیشینه اکوتوریسم در جهان.....	۲۹
۳-۲- اکوتوریسم در کشورهای جهان سوم.....	۳۰
۴-۲- بازار کار در اکوتوریسم و وضعیت شغلی آن در جهان.....	۳۲
۵-۲- تجارب برخی کشورها در زمینه اکوتوریسم.....	۳۵
۶-۲- تأثیر فرایند جهانی شدن بر اکوتوریسم.....	۳۷
فصل سوم: وضعیت اکوتوریسم در ایران.....	۴۱
۱-۳- مقدمه.....	۴۱

۴۲	۲-۳- وضعیت اکوسیستم ایران
۴۳	۳-۳- اکوتوریسم در ایران
۴۴	۴-۳- نقش گردشگری و اکوتوریسم در اقتصاد ایران
۴۶	۵-۳- جاذبه‌های مختلف اکوتوریسمی ایران
۵۲	۶-۳- مزیت‌های اکوتوریسم در ایران
۵۳	۷-۳- بالشت‌های توسعه اکوتوریسم در ایران
۵۴	۸-۳- راهکارهای عملی توسعه اکوتوریسم پایدار در ایران
۵۷	فصل چهارم: اکوتوریسم و توسعه پایدار
۵۷	۱-۴- مقدمه
۵۸	۲-۴- مفهوم توسعه پایدار
۶۰	۳-۴- اصول زیربنایی و ایده‌آل‌های توسعه پایدار
۶۰	۴-۴- رابطه اکوتوریسم و توسعه پایدار
۶۳	۵-۴- مدل اکوتوریسم پایدار
۶۵	۶-۴- اصول زیربنایی و ویژگی‌های اکوتوریسم پایدار
۶۶	۷-۴- اهداف اقتصادی توسعه اکوتوریسم پایدار
۶۷	۸-۴- اهداف اجتماعی توسعه اکوتوریسم پایدار
۶۸	۹-۴- اهداف زیست محیطی توسعه اکوتوریسم پایدار
۶۹	۱۰-۴- عوامل مؤثر در پایداری اکوتوریسم
۶۹	۱-۱۰-۴- مدیریت عرضه به جای مدیریت تقاضا
۷۰	۲-۱۰-۴- توجه به ظرفیت تحمل نواحی اکوتوریستی
۷۰	۳-۱۰-۴- حسابداری داده- ستاده با مبنای سه گانه
۷۱	۴-۱۰-۴- مشارکت مردم
۷۲	۵-۱۰-۴- ضرورت اتخاذ نگرش سیستمی

۷۳	۴-۱۰-۶- یکپارچه‌سازی توریسم عادی با اکوتوریسم
۷۳	۴-۱۰-۷- تخصیص اعتبار برای محافظت از طبیعت
۷۳	۴-۱۰-۸- آموزش
۷۵	۴-۱۱- ضرورت آموزش محیط زیست در توسعه پایدار اکوتوریسم
۷۶	۴-۱۲- راهبردهای مؤثر در آموزش محیط زیست
۷۷	۴-۱۳- شاخص‌های زیست محیطی مؤثر در توسعه پایدار اکوتوریسم
۸۱	فصل پنجم: برنامه‌ریزی و مدیریت اکوتوریسم
۸۱	۵-۱- مقدمه
۸۳	۵-۲- انواع فعالیت‌های تفریحی: نظر میزان توسعه
۸۴	۵-۳- منابع تفرجگاهی
۸۴	۵-۳-۱- جاذبه‌های طبیعی
۸۷	۵-۳-۲- جاذبه‌های انسانی
۸۸	۵-۴- اصول برنامه‌ریزی تفرجی
۸۹	۵-۵- عوامل مؤثر در تقاضای تفرجگاهی
۹۱	۵-۶- مفهوم ظرفیت برد
۹۲	۵-۷- انواع ظرفیت برد تفرجی
۹۴	۵-۸- معیارهای سنجش ظرفیت برد
۹۴	۵-۹- فرایند برآورد ظرفیت برد
۹۵	۵-۹-۱- ظرفیت برد بالقوه یا فیزیکی
۹۶	۵-۹-۲- ظرفیت برد واقعی
۹۷	۵-۹-۳- ظرفیت برد مؤثر
۹۸	۵-۱۰- شاخص رد پای اکولوژیک
۹۹	۵-۱۱- جایگاه ظرفیت برد در طرح ریزی و برنامه‌ریزی تفرجگاهی

- ۱۲-۵- راهبردهای مدیریتی توسعه اکوتوریسم..... ۱۰۰
- ۱۲-۵-۱- زون‌بندی..... ۱۰۰
- ۱۲-۵-۲- طرح‌ریزی و طراحی مکان بازدیدکننده..... ۱۰۱
- ۱۲-۵-۳- طراحی پایدار زیر ساخت..... ۱۰۳
- ۱۲-۵-۴- ساز و کارهای تولید درآمد..... ۱۰۴
- ۱۲-۵-۵- مدیریت و پایش اثرات بازدیدکننده..... ۱۰۵
- ۱۲-۵-۶- راهنمایان طبیعت دوست..... ۱۰۶
- ۱۳-۵- اصول مدیریت بازدیدکنندگان در مناطق حفاظت شده..... ۱۰۶
- ۱۴-۵- الگوهای مدیریت منطقه حفاظت شده..... ۱۱۰
- ۱۴-۵-۱- حدود تغییرات قابل قبول..... ۱۱۱
- ۱۴-۵-۲- مدیریت اثرات بازدیدکنندگان..... ۱۱۴
- ۱۴-۵-۳- تجربه بازدیدکنندگان و حفاظت از منابع..... ۱۱۴
- ۱۴-۵-۴- فرایند مدیریت فعالیت بازدیدکنندگان..... ۱۱۵
- ۱۴-۵-۵- طیف فرصت‌های تفرجی..... ۱۱۷
- ۱۵-۵- معیارها و زیرمعیارهای جهانی اکوتوریسم..... ۱۱۸
- ۱۵-۵-۱- معیارهای زیست محیطی مشترک UNEP, VTO و IUCN..... ۱۱۹
- ۱۵-۵-۲- معیارهای باثابته‌ای و کاماری..... ۱۲۰
- ۱۶-۵- معیارهای انتخاب نواحی مناسب اکوتوریسم در ایران..... ۱۲۲
- ۱۷-۵- رویکرد زیست محیطی در گزینش نواحی مناسب اکوتوریسم..... ۱۲۳
- ۱۸-۵- پیامدهای زیست محیطی اکوتوریسم..... ۱۲۳
- پیوست ۱: واژه‌نامه..... ۱۲۵
- پیوست ۲: تصاویر مناطق اکوتوریسمی ایران و جهان..... ۱۲۹
- منابع..... ۱۴۱

پیشگفتار

حمد و سپاس یگانه نگارنده کتاب هستی را که با الطاف بیکرانش این توفیق را ارزانی داشت تا بتوانیم در راه ارتقاء دانش گام برداریم. نگاشتن این اثر داعیه شناخت علم نیست، بلکه دوست داشتن آن است. در هدف پرستش زیبایی به سوی کمال بهتر دیدیم که در تار و پود علم به جستجویش باشیم.

تأثیر روزافزون علوم منابع طبیعی و محیط‌زیست در اقتصاد دنیا، ایجاد شاخه‌های نوینی از علوم و صنایع مربوط را در پی داشته که هر یک به نوبه خود قابلیت اثرپذیری از بوم سازه را دارا هستند. دانش اکوتوریسم به عنوان یکی از پر جاذبه‌ترین و در عین حال پرمنفعت‌ترین علوم با استناد به منابع طبیعی و محیط‌زیست تلقی می‌شود که در اقتصاد دنیا بسیار ارزشمند است و ایران می‌تواند به عنوان یکی از منابع جدید درآمد در راستای توسعه پایدار نام برود. دوتوریسم فرصت بسیار مناسبی را در اختیار بازدیدکنندگان قرار می‌دهد تا از اهمیت حفظ و تلفظ فرهنگ‌ها و چگونگی محافظت از فرهنگ‌های محلی و طبیعت آگاهی یابند. این شرایط می‌تواند درآمد خوبی را برای جوامع محلی و نواحی دوردست طبیعی به وجود آورد. اگر اکوتوریسم در بسیاری از شهرهای جهان به یک منبع پر درآمد تبدیل شده باشد، باید تردید کرد که ناشی از برنامه‌ریزی دقیق و علمی بوده است. نه تنها در تمام این کشورها اکوتوریسم به صورت تخصصی و مبتنی بر نیازهای روز تدریس می‌شود بلکه پروژه‌های تحقیقاتی و غربی‌نی جهت تشویق سرمایه‌گذاران برای جذب اکوتوریست انجام می‌شود. ایران علی‌رغم اینکه از لحاظ میراث تاریخی و فرهنگی جزء ۱۰ کشور برتر جهان و از لحاظ تنوع زیستی بین ۵ کشور جهان قرار دارد، از نظر جذب تعداد توریست رتبه قابل قبولی ندارد که می‌بایست در جهت بهبود آن گام‌های موثری را چه در حال و چه در آینده برداشت. با همه توجهات صورت گرفته شده طی سالیان اخیر هنوز راهی طولانی و دشوار برای رسیدن به موقعیت مناسب کشورمان از لحاظ دستیابی به رقم ۱/۵ درصد تعداد گردشگران جهانی در سال ۱۴۰۴ (بیست میلیون نفر) در پیش رو داریم که رسیدن به این هدف نیاز جدی به اراده ملی دارد و همکاری همه اقشار مردم را می‌طلبد. بنابراین می‌توان گفت که اکوتوریسم در ایران هنوز در آغاز راه است. در این راستا سازمان‌های دولتی و

خصوصی باید با برداشتی عمیق از فعالیت‌های اکوتوریستی آثار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ناشی از توسعه اکوتوریسم را در کشور مدیریت کنند. در این کتاب تلاش شده است به بررسی ابعاد و موضوعات مختلف اکوتوریسم بر اساس مبانی نظری تایید شده در مجامع جهانی پرداخته شود. در واقع هدف از تدوین این مجموعه آشنایی با مفهوم اکوتوریسم و اثرات آن و رابطه آن با توسعه پایدار و حفظ تنوع زیستی و منابع موجود در کشور است. در حقیقت بسیاری از پتانسیل‌های بوم شناختی براساس ماهیت خود به صورت نبرد کلان می‌توانند درآمدزا باشند و شناخت و مطالعه آن‌ها حداقل می‌تواند اقتصاد منطقه بومی را متحول کند که در این کتاب به صورت موردی به آن اشاره شده است. و کشور ما نیز از این قضیه مستثنی نیست. امید است این مجموعه بتواند در افزایش آگاهی و شناخت بهتر از اهمیت اکوتوریسم در کشور نقش مهمی را در این زمینه ایفا نماید.

atefehmir@gmail.com

geologist.janjani@gmail.com

عاطفه میر

میلاد جهانی